

Centrum voor
Lokaal Bestuur

Jaarverslag 2021

Centrum voor Lokaal Bestuur

Den Haag

Maart 2021

Inhoudsopgave:

Inleiding	blz. 3
Het CLB in 2021	blz. 4
• Leden	blz. 4
• Doel	blz. 5
• Begroting	blz. 5
• Bestuur	blz. 5
• Medewerkers	blz. 6
Uitvoering jaarprogramma 2021	blz. 6
Activiteiten 2021	blz. 6
• Onderzoek, advies en bemiddeling	blz. 6
• Scholing	blz. 7
• Communicatie	blz. 10
• Overige activiteiten	blz. 11
Activiteitenoverzicht	blz. 13
Bijlage 1: Toelichting op de capaciteit	blz. 17

Inleiding

2021 was het jaar van de hele lange formatie, functie elders, de belofte van nieuw leiderschap, de behoefte aan een nieuwe bestuurscultuur, corona én van de voorbereiding op de gemeenteraadsverkiezingen van 2022. Het was ook het jaar, waarin we elkaar gemist hebben en van de nood een deugd hebben gemaakt. Digitale vergaderingen behoren inmiddels tot het vaste repertoire en voor het organiseren van scholingsbijeenkomsten hoeven we niet meer per se een zaaltje af te huren, maar kunnen CLB'ers van Noordoost-Groningen tot Zeeuws Vlaanderen vanuit hun woonkamer met een enkele klik aanschuiven in de digitale omgeving.

Helaas was 2021 niet het jaar van de wederopstanding van de PvdA. Met een leiderschapswisseling kort voor de verkiezingen was dat ook niet realistisch. Maar de dreun die links Nederland als geheel heeft gekregen liegt er niet om. Uiteindelijk is in december het nieuwe regeerakkoord gepresenteerd, waarin het gemis aan linkse politiek heel tastbaar is. De groeiende tweedeling in Nederland wordt niet aangepakt en Nederland is steeds meer een land, waarin kansarmen er verder op achter uit gaan.

Het afgelopen jaar zagen we ook een verdere vervreemding bij grote delen van de bevolking van de gevestigde politiek. Met de massale protesten en het verzet tegen de orde werd dit tijdens de coronapandemie genadeloos blootgelegd. De combinatie met de wooncrisis, klimaatcrisis en de falende overheid die niet in staat is om recht te doen aan de slachtoffers van de aardbevingen en de toeslagenaffaire leidt tot een giftige cocktail.

De risico's zijn groot. Een groeiende groep mensen keert zich af van de politiek en de democratische rechtsorde, en zoekt haar heil bij populistische partijen, die uiteindelijk niks willen veranderen. Het staat allemaal heel helder in de Atlas van afgehaakt Nederland, maar de verontrustende conclusies resoneren nog weinig.

Ook voor het CLB was 2021 een bijzonder jaar. De voorbereidingen op de gemeenteraadsverkiezingen hebben een groot beslag op de tijd van het CLB gelegd. Met het basisverkiezingsprogramma ondersteunen we de afdelingen bij het opstellen van hun verkiezingsprogramma's. En met de Schaperleergang ondersteunen we kandidaten in hun afweging of zij wel of geen raadslid willen worden (fase 1) en bij de voorbereiding op hun raadslidmaatschap (fase 2).

De voorbereidende werkzaamheden bleven niet tot het basisverkiezingsprogramma en de Schaperleergang beperkt. Zo werden de afdelingen van alle relevante documenten voorzien: van de procesbeschrijving, de handreiking voor de kandidaatstellingscommissies tot en met de handleiding voor de wethouderskeuze. Het CLB heeft deze taken tot zich genomen, omdat het partijbureau door tussentijdse wisselingen in het personeel geen capaciteit en kennis voor had op het moment dat deze werkzaamheden moesten worden uitgevoerd.

De Schaperleergang is uiteindelijk door meer dan 500 mensen gevolgd en werd dankzij de inzet van vele partijgenoten een groot succes. In vergelijking met voorgaande edities viel het hoge aantal deelnemers op. Dat bleef niet alleen tot de Schaperleergang beperkt: doordat we bijna alle bijeenkomsten digitaal organiseerden, is het aantal deelnemers substantieel gestegen.

2021 was ook het jaar dat we weer een Festival van het Binnenlands Bestuur zouden organiseren. Door de aangescherpte coronamaatregelen in november moesten we helaas het programma aanpassen en het aantal bezoekers tot een minimum terugbrengen. Maar dankzij de livestream en de samenwerking met de afdeling Amsterdam en het gewest Noord-Holland werd de Wibautlezing van Marjolein Moorman een succes.

Op deze dag presenteerden we samen met een aantal trotse en vooral hele rode wethouders ook ons onderzoek naar het hedendaagse wethouderssocialisme *Op de schouders van reuzen*. Dat niet alleen springlevend, maar ook actueler en noodzakelijker dan ooit is. Het wethouderssocialisme van nu kenmerkt zich door idealen en een praktische inslag in de wetenschap dat het wethouderschap tijdelijk is. Het onderzoeksrapport werd door de net verkozen voorzitter van de PvdA Esther-Mirjam Sent in ontvangst genomen.

Voor het CLB was 2021 dus een jaar met veel activiteiten. Een jaar dat is omgevlogen, en een jaar waarin we ons hebben voorbereid op de lokale verkiezingen. Verkiezingen, die wij met reuzen in gaan.

Het CLB in 2021

Leden

Per 31 december 2021 telde het CLB in totaal 1201 leden. Dit aantal is als volgt onder te verdelen:

	2010	31-12-2014	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021
Leden gebiedsgerichte commissies ^{1,2}	139	37	43	40	41	41
DB-leden, incl. voorzitters	25	12				
Raadsleden	1372	924	688	665	675	657
Wethouders	243	142	115	109	124	115

¹ Voorheen deelgemeenten

² In 2018 zijn in Amsterdam en Rotterdam de gebiedsgerichte commissies opgeheven. In Amsterdam is daarvoor een model van verlengd bestuur teruggekomen, in Rotterdam een hybride model van commissies, wijkraden enz.

Burgemeesters, incl. waarnemend	112	92	75	66	67	66
Statenleden	110	104	61	53	53	53
Gedeputeerden	20	14	6	10 ³	10	12
CdK's	3	3	2	3	3	3
Waterschappen, AB en DB	60	57	49	49	49	49
Buitengewone leden	42	136	209	208	201	205
Totaal	2112	1521	1248	1203	1223	1201

Trend in het ledenaantal

Het ledenaantal is in 2021 iets gedaald ten opzichte van 2020. Het aantal raadsleden nam af, door herindelingen en afsplitsingen. Ook het aantal wethouders is iets afgenomen, vanwege herindelingen en coalitiebreuken.

Na coalitiebreuken in de Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant en Limburg, is de PvdA sinds 2021 weer in alle provinciebesturen vertegenwoordigd.

Het aantal burgemeesters en vertegenwoordigers in Provinciale Staten, waterschapsbesturen en gebiedscommissies is stabiel gebleven.

Doel van het CLB

De vereniging stelt zich ten doel de sociaaldemocratische beginselen in gemeenten, gebiedscommissies, provincies, waterschappen en andere regionale publiekrechtelijke lichamen te bevorderen.

Begroting CLB

Het CLB wordt bekostigd uit een deel van de aanvullende contributies van 3% van de PvdA-leden met een politiek inkomen op lokaal, regionaal of provinciaal niveau. 1,4% van het totale politiek inkomen is beschikbaar voor het CLB. Het CLB draagt bij aan het op orde houden van de ledengegevens van de CLB-leden en de aanpak van contributie-achterstanden. In de laatste jaren is er hard gewerkt aan het op orde krijgen van de contributie-inningen door de PvdA. De afspraken die hierover zijn gemaakt in 2017 en 2018 zijn uitgevoerd. De kascommissie heeft dat bij haar controle van de cijfers 2019 vastgesteld. In 2021 is dit beeld bestendig.

Bestuur

³ De wijziging in het aantal gedeputeerden betreft hier een wisseling in Noord-Holland.

Het CLB heeft een bestuur bestaande uit zeven leden en twee adviserende leden. In 2021 heeft Bouke Arends na een jarenlange actieve deelname en inzet. afscheid genomen van het bestuur. Wilma de Boer-Leijnsma, Wanda Ottens en Joyce Langenacker traden in 2021 toe tot het bestuur.

Het bestuur van het CLB bestond eind 2021 uit de volgende personen:

<i>Functie</i>	<i>Naam</i>	<i>Functie</i>	<i>Vanaf</i>	<i>Einde</i>
Voorzitter	Leen Verbeek	Commissaris der Koning Flevoland	2009	
Penningmeester CLB	Yusuf Celik	Fractievoorzitter Tilburg	2015	
Lid	Bouke Arends	Burgemeester Westland	2017	2021
Lid	Constantijn Jansen op de Haar	DB-lid waterschap De Stichtse Rijnlanden	2017	
Lid	Ralph van Hertum	Statenlid Zeeland	2016	
Lid	Wanda Ottens	Fractievoorzitter Heerenveen	2021	
Lid	Wilma de Boer-Leijnsma	Wethouder Eemnes	2021	
Lid	Joyce Langenacker	Burgemeester Ouder-Amstel	2021	
Lid	Jacqueline Kalk	Secretaris en directeur	2010	

Sinds 2018 is H el ne Oppatja adviserend lid namens het partijbestuur. In het bestuur is een plek gereserveerd voor een adviserend lid vanuit de fractie van de Tweede Kamer. Deze plek is sinds 2017 niet meer ingevuld.

Het CLB-bestuur heeft in 2021 vier keer vergaderd. Op 27 november 2021 is tijdens het Festival van het Binnenlands Bestuur de Algemene Ledenvergadering gehouden.

Medewerkers

Het CLB wordt ondersteund door een kleine professionele staf bestaande uit:

- Jacqueline Kalk, directeur/secretaris, in dienst vanaf 1 januari 2010 (1 fte)
- Jan Erik Keman, communicatie en eindredacteur *Lokaal Bestuur*, in dienst vanaf 1 augustus 2016 (1fte)
- Sofie Kuilman, allround medewerker, in dienst vanaf 15 oktober 2018 (1fte)

Het CLB werkt met een vaste formatie van 3 fte (secretaris, eindredacteur en allround medewerker). Vanaf 1 september 2020 is de staf tijdelijk uitgebreid met twee projectmedewerkers, te weten Gert-Jan Leerink (project middenbestuur) en Marianne Kock (project versterking sociaal domein). De projectmedewerkers hebben een aanstelling van 0,46 fte.

Activiteiten 2021

Onderzoek, advies, bemiddeling

Onderzoek

Het CLB voert regelmatig enquêtes uit om informatie te verzamelen rondom bepaalde thema's en/of om bijeenkomsten te evalueren. Waar mogelijk en interessant worden de analyses en bevindingen van de enquêtes gepubliceerd in de nieuwsbrief *Lokaal Bestuur* en worden politieke instrumenten ontwikkeld en aangeboden.

In samenwerking met Eerste Kamerlid Ferd Crone werd in het voorjaar een enquête uitgezet onder de CLB'ers over de Omgevingswet en participatie. De enquête gaf een beeld van de stad van zaken rond de participatie bij de Omgevingswet in de gemeenten, waterschappen en provincies. De resultaten zijn [gedeeld op de website](#) en Ferd Crone heeft de input vanuit de enquête gebruikt in zijn debatten in de Eerste Kamer.

In 2021 voerde het CLB ook een groot onderzoek uit naar het wethouderssocialisme anno 2021. Lees er meer over op pagina 13.

Schriftelijke vragen en moties

Begin 2021 is de nieuwe website van het CLB gelanceerd, met een vernieuwde motie- en vragendatabank. In deze motiebank kunnen leden eenvoudig hun moties, amendementen, initiatiefvoorstellen en schriftelijke vragen delen met andere CLB'ers. De zoekfunctie is verbeterd, zodat makkelijker op type, thema en bestuurslaag gefilterd kan worden.

Op verzoek van leden worden nieuwe thema's toegevoegd. In het najaar van 2021 werd het thema energiearmoede actueel. Omdat er toen veel vraag was naar politieke instrumenten over dit onderwerp, zijn deze toegevoegd aan de databank en is het nieuwe filter 'energiearmoede' aangemaakt in de zoekfunctie. Op die manier krijgen CLB'ers met één druk op de knop alle informatie over dit onderwerp te zien en kunnen ze hier in hun eigen gemeente of provincie mee aan de slag.

Om de motiebank actueel te houden, volgt het CLB verschillende gemeenten en provincies. Als daar voor de PvdA relevante moties worden ingediend, plaatsen we die in de motiebank. Ook ontwikkelt het CLB voorbeeld-politieke instrumenten, als leden hierom vragen, op verzoek van de Tweede Kamer of als we daar zelf aanleiding toe zien.

In 2021 is naar aanleiding van de motie die Lilianne Ploumen en Jesse Klaver in de Tweede Kamer hadden ingediend bijvoorbeeld een voorbeeldmotie geschreven over [het verbeteren van de lokale bestuurscultuur](#). Samen met Tweede Kamerlid Joris Thijssen stelden we een motie en schriftelijke vragen op over [de opslag van kernafval](#). Ook verschenen er bijvoorbeeld voorbeeldmoties over het vrijlaten van de giften in de bijstand, maatwerk met de kostendelersnorm en het realiseren van extra opvangplekken voor asielzoekers.

Handreikingen

In 2021 schreef het CLB verschillende handreikingen. In deze handreikingen wordt een actuele stand van zaken beschreven en een beeld van recente ontwikkelingen. Ter illustratie worden er goede voorbeelden gegeven, die PvdA-proof zijn. Daarnaast staan er voorbeeld-politiek instrumenten in de handreikingen, zodat raadsleden zelf aan de slag kunnen. De handreikingen worden altijd geschreven

met input van onze leden en experts uit het vakgebied waar de handreiking over gaat. De handreikingen zijn ook een belangrijke basis voor de inhoudelijke scholingsbijeenkomsten.

In 2021 verschenen de volgende handreikingen:

- [Lokale politieke partijen](#) en de PvdA;
- [Lokaal woonbeleid](#) (update van de handreiking uit 2020);
- [Onderwijs](#), je gaat er over als raadslid.

In 2020 verschenen er al handreikingen over [cultuur](#), [armoede- en schuldenbeleid](#), [werk](#), [stikstofproblematiek](#) en [steunmaatregelen coronacrisis](#). Bij actuele ontwikkelingen of relevante artikelen in *Lokaal Bestuur*, worden de handreikingen weer onder de aandacht gebracht. De handreikingen worden bovendien met regelmaat geactualiseerd.

Advies

Het CLB wordt regelmatig door leden benaderd met vragen over het openbaar bestuur en het bedrijven van politiek in de verschillende bestuurslagen. Dit kunnen inhoudelijke vragen, procedurele vragen, praktische vragen of vragen over integriteit zijn. Deze vragen worden direct voorzien van een antwoord.

Kommer en kwel

Het CLB neemt met het partijbureau deel aan de Kommer en kwel-aanpak. In fracties en afdelingen waar de gemoederen zo hoog zijn opgelopen dat hulp of bemiddeling nodig is, zet het CLB deskundige partijgenoten in – al dan niet in samenwerking met de gewesten – die helpen het conflict te voorkomen of op te lossen.

Gemeenteraadsverkiezingen 2022

Voor de afdelingen en gemeenteraadsleden was 2021 een belangrijk jaar, met de voorbereidingen op de gemeenteraadsverkiezingen van 2022. Het CLB heeft het partijbureau bijgestaan en geholpen om de voorbereidingen zo vlekkeloos mogelijk te laten verlopen. Er vond regelmatig overleg plaats over de stand van zaken met betrekking tot de kandidaatstelling. Ook heeft het CLB de inhoudelijke bijdrage geleverd aan de crashcourses in de zomer voor partijgenoten die overwogen zich te kandideren voor de gemeenteraad en voor de lijsttrekkersdag in november. Daarnaast ging veel aandacht uit naar de Schaperleergang. Zie verder pag 15.

Om de afdelingen te ondersteunen in de voorbereidingen op de gemeenteraadsverkiezingen zijn er instrumenten ontwikkeld of van een update voorzien. Deze worden beschikbaar gesteld via mailingen vanuit de PvdA aan de afdelingen, mijnPvdA en via de CLB-informatiekanalen.

Wij hebben de volgende instrumenten ontwikkeld en geüpdatet:

- Boekwerk proces naar gemeenteraadsverkiezingen 2022;
- Datumschema gemeenteraadsverkiezingen 2022 (partijbureau);
- Profielen raadsleden, fractievoorzitter en wethouder voor gemeenteraadsverkiezingen 2022;
- Lokale politieke partijen en de PvdA;
- Hulpmiddel integriteit;
- Handleiding voortgangsgesprekken;
- Handleiding benoemingsprocedure wethouder;

- Handleiding kandidaatstellingscommissies.

Eind 2020 was het basisverkiezingsprogramma al ter beschikking gesteld aan de afdelingen.

Scholing

Scholing voor onze volksvertegenwoordigers en politici is verankerd in de interne bereidverklaring van de PvdA. Uitgangspunt is dat er voor elke functie een adequaat scholingsprogramma of een programma van netwerkbijeenkomsten is. De inhoud wordt zoveel mogelijk met ervaringsdeskundigen ontwikkeld. Actuele ontwikkelingen zijn net als het vergroten van vaardigheden en werken aan het PvdA-profiel een standaard onderdeel van de scholingsactiviteiten. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van het scholingsaanbod aan de CLB-leden ligt bij het CLB.

Debattrainingen

De debattrainingen met Peter van Heemst vormen een vaste waarde in het aanbod van het CLB. Voor een selecte groep deelnemers organiseerden we dit jaar een masterclass debatteren in aanloop naar de algemene beschouwingen.

In het najaar was er een speciaal aanbod voor lijsttrekkers. Tijdens die trainingen stond de vraag centraal hoe je in verkiezingsdebatten en op straat omgaat met aanvallen en verwijten van lokale partijen.

Quote: Mooi dat je als lokale partij PvdA Lansingerland gebruik kunt maken van zoveel kennis. Dank je wel Peter van Heemst.

Quote: Ik had een vrij schoolse training verwacht, maar dat was het helemaal niet. Het was juist heel open en prikkelend

Inspiratiesessies

Nieuw in het CLB-aanbod zijn de inspiratiesessies: digitale bijeenkomsten in een college-achtige setting. Prof. Dr. Peter Boelhouwer (hoogleraar housing systems) verzorgde een college over volkshuisvesting, waarin hij de opgaven en oplossingen op het gebied van wonen schetste. En Prof. Dr. Ruud Koole (Eerste Kamerlid en emeritus hoogleraar politicologie) gaf een college over de geschiedenis van de sociaal-democratie. Dit college was tevens de afsluitende bijeenkomst van de eerste fase van de Jan Schaperleergang.

Quote: Dank voor deze prachtige lezing: ik besef nu dat ik de juiste keuze heb gemaakt om lid te worden van de PvdA.

Quote: Veel dank voor deze zeer interessante lezing! Inspiratie voor actie in onze lokale gemeenschap!

Praktische workshops in aanloop naar de kadernota

De kadernota is het moment om piketpaaltjes te slaan en je wensen duidelijk te maken. In aanloop naar de laatste kadernota van deze raadsperiode organiseerde het CLB drie workshops. Rogier Tetteroo (wethouder Gouda) verzorgde een workshop over wonen en grondpolitiek, Bé Schollema (wethouder Pekela) over duurzaamheid en Martien Louwers (wethouder Arnhem) over schulden en armoede. In de workshops kregen de deelnemers concrete tips en handvatten mee om aan de slag te gaan in de eigen gemeente.

Quote: Ik ga in ieder geval een hoop vragen stellen na vanavond, bedankt. Als ik een motie in elkaar zet, dan deel ik deze.

Financiën

Vast onderdeel in het aanbod zijn de workshops financiën. In het voorjaar over de kadernota en in het najaar over de begroting. Financieel specialist Arie Teeuw verzorgde de workshops. Deelnemers leren tijdens de workshops aan welke knoppen ze kunnen draaien om de kadernota en begroting bij te stellen en hoe je dat op een sociaal-democratische wijze doet.

Voor de fijnproevers werd een [masterclass financiën](#) georganiseerd. Tijdens de vijf bijeenkomsten ontwikkelden de deelnemers zich tot dé financiële expert van hun fractie.

Quote: ‘Tijdens de masterclass leerde ik veel technische zaken, maar ook werd ik me steeds meer bewust van de relatie tussen financiën en de doelen waar we voor staan.’

Project Versterking op het sociaal domein

Het project ‘Versterking van het sociaal domein’ is in 2020 gestart. De gedecentraliseerde taken op het gebied van jeugdzorg, de Wmo en de Participatiewet hebben het makkelijker gemaakt om mensen met zorgvragen en een afstand tot de arbeidsmarkt te bereiken, maar zorgen voor hoofdpijn bij veel gemeenten doordat er veel te weinig geld beschikbaar is. Daar komt bij dat raadsleden vaak niet het idee hebben dat ze kunnen sturen op deze taken.

Voor de PvdA is het sociaal domein extra belangrijk, omdat hier solidariteit, de sterkste schouders en zorg voor een inclusieve samenleving direct tot uiting komen. Om onze raadsleden en wethouders hierbij te helpen is het project ‘Versterking van het sociaal domein’ opgezet. Vanaf midden 2020 tot aan de GR-verkiezingen heeft projectmedewerker Marianne Kock zich hier keihard en met succes voor ingezet.

Bijpraatsessies

Zo werden tijdens de maandelijkse bijpraatsessies voor wethouders kennis en ervaring succesvol uitgewisseld. Iedere maand stond een ander onderwerp op de agenda, die grotendeels werden aangedragen door de wethouders zelf. Het aantal wethouders schommelde per sessie tussen de 8 en 15 deelnemers en iedere maand verzorgden één of twee mensen (wethouders of deskundigen van buiten) de inleiding.

De kracht van deze bijpraatsessie ligt hem erin dat de wethouders zich onderling kwetsbaar kunnen opstellen en elkaar aan de hand van praktijkervaringen kunnen helpen. In verband met de drukke agenda’s is er dit jaar voor gekozen om de sessies te verkorten naar 1 uur, maar vanwege de geanimeerde gesprekken loopt het merendeel van de sessie alsnog uit.

Voor de raadsleden werkten de bijpraatsessies minder. Alleen de provincie Friesland heeft dit initiatief zelfstandig doorgezet.

Vragenuur

Om nog meer kennis uit te wisselen hebben we het vragenuur geïntroduceerd. In 2021 werd er twee keer een vragenuur voor raadsleden georganiseerd: over onderwijs (met Marjolein Moorman, wethouder Amsterdam) en wijkwerk (met Yasin Torunoglu, wethouder Eindhoven). Na een aftrap door de wethouders over wat ze in hun gemeente doen, konden de deelnemers hen een uur lang het

hemd van het lijf vragen over hoe ze zaken in hun eigen gemeente aanpakken en over wat zij de raadsleden als tips meegeven.

Jeugdzorg

Het onderwerp jeugdzorg stond in 2021 hoog op de agenda. Nog steeds is er bij zowel wethouders als raadsleden een grote behoefte naar het vertalen van actuele ontwikkelingen naar concreet beleid. In het kader werden er meerdere bijeenkomsten georganiseerd. Tijdens de jeugdzorgmarkt in februari gingen we met wethouders en raadsleden in gesprek over goede initiatieven op het gebied van de jeugdzorg. Het was een interactieve bijeenkomst, waar veel in subgroepen werd gewerkt. Raadsleden en wethouders konden informatie ophalen en vragen stellen. Na deze markt is er door het CLB nog de nodige verdiepende informatie rondgestuurd.

Quote jeugdzorgmarkt: 'Een energieke bijeenkomst, waar veel informatie op te halen viel.'

In het najaar organiseerden we een bijeenkomst over de gesloten jeugdzorg met Gijsbert van Iterson Scholten (gemeenteraadslid Alkmaar), Songül Mutluer (wethouder Zaanstad) en Attje Kuiken (Tweede Kamerlid). Met raadsleden en wethouders gingen we hierover in gesprek en probeerden we een antwoord te formuleren op de belangrijkste vraag: hoe zorgen we ervoor dat er straks geen kinderen meer in de gesloten jeugdzorg terecht komen?

Bij die bijeenkomst kwam niet alleen de politieke kant aan bod, maar hebben we het nadrukkelijk ook van de uitvoering en juridische zijde belicht. Vervolgens hebben we met elkaar gesproken over de manieren waarop je op dit onderwerp kan sturen als lokale politicus en over de PvdA visie ten opzichte van gesloten instellingen.

Meer in het algemeen speelde er in de jeugdzorg veel rondom de uitspraak van de arbitragecommissie, de houding van het kabinet en de tekorten op de jeugdzorg. Om de raadsleden te helpen dit te agenderen hebben we voorbeeldmoties en schriftelijke vragen gemaakt. Voor de wethouders hebben we sessies georganiseerd over het voeren van acties om het onderwerp onder de aandacht te krijgen. Daarvoor hebben we brieven opgesteld die de wethouders kunnen opsturen richting VNG en Tweede Kamerfractie.

Gezondheidsverschillen

De gezondheidsverschillen in Nederland zijn groot en onacceptabel. Toch is er maar weinig aandacht voor. Daarom hebben we samen met het PvdA-netwerk zorg een bijeenkomst voor wethouders en raadsleden georganiseerd, waarbij we de laatste informatie op dit belangrijke sociaal-democratische onderwerp hebben gedeeld en tips hebben gegeven hoe je er lokaal mee aan de slag kan. Verder is er in de nieuwsbrief *Lokaal Bestuur* vanuit de verschillende perspectieven een aantal weken achter elkaar aandacht aan dit thema gegeven.

Gemeenschappelijke regelingen

In 2020 werd de workshopreeks 'Aan het stuur bij gemeenschappelijke regelingen' gehouden. Deze workshops werden in regionaal verband aangeboden, omdat er bij gemeenschappelijke regelingen vaak in de regio wordt samenwerkt. De laatste workshop van deze reeks vond in 2021 plaats.

Menselijke maat

Naar aanleiding van de toeslagenaffaire en de boodschappenboete in de participatiewet ging het vaak over de menselijke maat in de politiek. Daarom organiseerde het CLB in juni een discussiebijeenkomst over dit onderwerp. Wat betekent het? Hoe zorg je dat de overheid dienstbaar

is aan de inwoners? En hoe breng je de menselijke maat terug in de politiek? Na een aftrap door Attje Kuiken (Tweede Kamerlid) en Marijn van Ballegooijen (wethouder Amstelveen) gingen de deelnemers over die vragen in discussie. In oktober was er een vervolgbijeenkomst, die ging over de praktische invulling van de menselijke maat.

Regionale bijeenkomsten

De lijsttrekkerstrainingen 'Omgaan met lokale partijen' en de workshops 'Aan het stuur bij gemeenschappelijke regelingen' zijn regionaal aangeboden om zoveel mogelijk aan te kunnen sluiten bij specifieke vragen en de regionale context.

Wethouderssocialisme

In 2021 hebben we opnieuw onderzoek gedaan naar het hedendaagse wethouderssocialisme. Deels is dit een herhaling geweest van het onderzoek uit 2013. Toen in aanloop naar de decentralisaties en in een tijdsgewricht, waar we als partij voor het eerst te maken kregen met de harde werkelijkheid van het afbrokkelende electorale vertrouwen. Een van de uitkomsten van dit onderzoek was een nieuw profiel van de PvdA-wethouder: de aanpakker met idealen.

In 2021 hebben we in totaal met 26 wethouders en 2 oud-wethouders diepte-interviews gehouden. Deze uitkomsten hebben we gespiegeld in een drietal groepsgesprekken. Voor de begeleiding van het onderzoek was er een klankbordgroep ingericht. Uiteindelijk heeft het onderzoek zijn beslag gekregen in de publicatie: *Op de schouders van reuzen*. Uit het onderzoek hebben we 4 typologieën van de PvdA-wethouder gedestilleerd.

Meest opvallende uitkomsten van het onderzoek waren: de diepe verbinding van onze wethouders met de waarden van de partij en de sociaal-democratie, de wil om vanuit micromanagement structurele verbeteringen in het leven van mensen te bewerkstelligen, het voortdurende besef van de tijdelijkheid van het zijn van wethouder en de praktische en pragmatische werkhouding om wat je wilt ook daadwerkelijk voor elkaar te krijgen.

De resultaten van het onderzoek zijn overhandigd aan de nieuwe partijvoorzitter Esther-Mirjam Sent tijdens het Festival van het Binnenlands Bestuur op 27 november. De wethouder als boegbeeld van de partij, juist in het kader van de gemeenteraadsverkiezingen.

Festival van het Binnenlands Bestuur en Wibautlezing

Tweejaarlijks wordt het Festival van het Binnenlands Bestuur gehouden. In 2021 zou het festival in het teken staan van kansengelijkheid en klimaat. Door de aangescherpte maatregelen rond corona moest het programma echter worden gewijzigd en mocht er geen publiek aanwezig zijn. Dit heeft ertoe geleid dat het middagprogramma met de workshops is geschrapt en het ochtendprogramma werd beperkt tot de Wibautlezing en de aanbieding van *Op de schouders van reuzen* aan de partijvoorzitter met een tweetal korte gespreksrondes met een aantal geïnterviewde wethouders.

De bijeenkomst werd live gestreamd om leden toch de gelegenheid te geven te genieten van de Wibautlezing, uitgesproken door Marjolein Moorman onder de titel: *Een oneerlijke wedstrijd: Hoe ons onderwijs ongelijkheid vergroot*. In totaal werd de pagina met de liveregistratie 1306 keer bezocht en bovendien viel bij alle CLB-leden de Wibautlezing in december op de deurmat.

Quotes over de Wibautlezing via Twitter:

IJzersterke Wibautlezing van Marjolein Moorman over (de strijd tegen het veelkoppig monster genaamd) kansenongelijkheid

Ook zo fijn aan de Wibautlezing: eindelijk meer ruimte dan de gebruikelijke filmpjes, tweets en soundbites waarin we tegenwoordig een visie moeten proppen.

Mooie gesprekken over wethouderssocialisme. Op de schouders van reuzen, wat een mooie en fijne collega's.

Project Middenbestuur

Tijden veranderen. De provincies en de waterschappen zouden de komende jaren zomaar eens de cruciale spil binnen het openbaar bestuur kunnen worden. Met de grote opgaven op wonen, klimaat en energie, landbouw en het gezonder maken van onze leefomgeving, is het niet de vraag of het middenbestuur relevant is, maar hoe. Daarom maakte het CLB in 2020 een begin met het project *Nieuwe PvdA-agenda middenbestuur*. Wat kunnen we vanuit het middenbestuur doen om het verschil te maken als het gaat om bestaanszekerheid en de leefbaarheid voor mensen in dorpen en steden?

In het voorjaar van 2021 werden voor dit project rond de kernthema's, wonen, leefbaarheid, het landelijk gebied, klimaat en energie en democratie en participatie vijf goed bezochte expertmeetings georganiseerd. Aan de – digitale – tafel zaten naast Statenleden, waterschappers en gedeputeerden stevast ook raadsleden, wethouders, en Tweede- en Eerste Kamerleden. Dat laatste is erg belangrijk, omdat PvdA-vertegenwoordigers op de verschillende bestuurlijke niveaus elkaar wel veel te zeggen, maar elkaar tegelijk verontrustend weinig blijken te spreken. Alleen al daarom is deze zoektocht naar waar we samen het verschil kunnen maken van groot belang.

Daarbij hebben we ons tijdens iedere sessie een spiegel laten voorhouden door deskundigen en opiniemakers van buiten. Met journalist en sociaal geograaf Floor Milikowski spraken we over de gevolgen van het eenzijdige concentratiebeleid van bedrijven, woningen en voorzieningen in stedelijke agglomeraties en de gevolgen die dit heeft voor het buitengebied. Leo Pols van het Planbureau voor de Leefomgeving zoomde in op de ruimtelijke opgaven in het algemeen en op de energietransitie in het bijzonder. Voorzitter van de MBO-raad, Adnan Tekin, en SER-voorzitter, Mariette Hamer, benadrukten de economische kansen die juist op het niveau van het middenbestuur voor het grijpen liggen. En vertelden hoe die kansen kunnen worden aangewend ten behoeve van gewone mensen in plaats van dat alleen de aandeelhouders hiervan. De expertmeetings gingen vergezeld van een artikelenreeks in *Lokaal Bestuur* en een podcast op [de website](#).

In het najaar van 2021 is de kennis, die tijdens de in totaal zeven expertmeetings is opgehaald, getoetst aan de praktijk. Zo stapten we zaterdag 23 oktober in Groningen met Statenleden, raadsleden, gedeputeerden en anderen betrokken in de bus om te ervaren wat de energietransitie en de uitbreiding van de Eemshaven betekent voor de mensen in de dorpen rond het havengebied. Tijdens deze expeditie spraken we niet alleen met bestuurders en de directeur van de haven, maar ook op locatie met de dorpsraden van Oudeschip en Wagenborgen. Wat gebeurt er met jou en je dorp als het gebied, waar je woont langzaam maar zeker wordt omgebouwd tot een van de nationale stopcontacten van Nederland?

Op zaterdag 6 november zoomden we in op de Rijnenburgpolder. Nergens komen de botsende belangen over de inrichting van het groene landschap beter tot uiting dan in de Rijnenburgpolder, die ten zuiden van de Utrechtse wijk Leidsche Rijn tussen de A2 en A12 ligt. Wordt deze polder een energielandschap met windmolens en zonnepanelen? Of komt er een nieuwe woonwijk met 20.000 huizen? Ook binnen de PvdA wordt er verschillend gedacht over de invulling van dit gebied. Maar hoe staan bewoners, de energievooperatie en omliggende gemeenten er eigenlijk in?

Naast deze praktijktoetsen reflecteerden in een interviewserie vijf experts van buiten, van [wetenschapper](#) tot [landschapsarchitect](#) op de nieuwe agenda in wording. In het voorjaar van 2022 zal het project worden afgesloten met een afsluitend essay, waarin de bouwstenen voor een nieuwe PvdA agenda voor het middenbestuur worden gelegd. Een conclusie kunnen we vast delen. Het is hoog tijd dat de mens terugkeert in het middenbestuur.

Netwerken

Net als in voorgaande jaren vinden veel van onze activiteiten plaats binnen netwerken. Deze kunnen *functioneel* zijn, zoals voor burgemeesters, gedeputeerden of waterschappers, of *inhoudelijk*, bijvoorbeeld woordvoerders natuur & landbouw of jeugd, of *regionaal*. De netwerken komen afhankelijk van hun eigen behoefte met regelmaat of incidenteel bij elkaar. Deze netwerken hebben eigen appgroepen, waarin ook vertegenwoordigers uit de Kamer zijn aangesloten. Zie verder bijlage 1.

Daarnaast zijn er specifieke netwerken, zoals de scoutgroep van burgemeesters die leden ondersteunt in hun aspiraties voor het burgemeesterschap. Ook de fractievoorzitters van de G40 vormen een eigen netwerk.

Jan Schaperleergang

Samen met het partijbureau en de gewesten organiseerde het CLB in 2021 de Jan Schaperleergang. De eerste fase van de leergang vond plaats in april en mei 2021 en bestond uit vier bijeenkomsten. Deze fase was bedoeld voor partijgenoten die het raadslidmaatschap overwogen en hielp hen de keuze te maken om zich al dan niet te kandideren.

Het CLB verzorgde de inhoud van de leergang (waaronder de handleiding voor de organisatie en syllabus voor de deelnemers) en was aanwezig bij de overleggen met de opleidingscoördinatoren van de gewesten. Daarnaast fungeerde het CLB als vraagbaak voor de opleidingscoördinatoren, bijvoorbeeld bij het helpen zoeken naar de juiste trainers voor de leergang. De laatste bijeenkomst werd door het CLB georganiseerd.

Vanwege de coronamaatregelen vonden deze niet fysiek op een centrale plek in het land, maar digitaal plaats. Zevenhonderd partijgenoten namen deel aan de leergang.

De eerste fase stond vooral in het teken van de vraag: is het raadslidmaatschap wat voor mij? De tweede fase van de Jan Schaperleergang was bedoeld voor alle nieuwe kandidaat-raadsleden in de top van de kandidatenlijsten en was een voorbereiding op het raadslidmaatschap.

Ook voor deze fase verzorgde de CLB de inhoud (w.o. handleiding voor de organisatie, syllabus en werkbladen voor de deelnemers) en waren we aanwezig bij de overleggen met de opleidingscoördinatoren. De derde bijeenkomst werd door het CLB georganiseerd. Julia Wouters gaf een college over debatteren. Aan de hand van video's uit de praktijk leerden de deelnemers over de meest voorkomende debattrucs, hoe je een goed debat voert en wat je beter niet kan doen. Ruim 300 kandidaat-raadsleden volgden de leergang.

Quote: Was erg inspirerend en heb veel geleerd. Dank!

Quote: Heel interessant en leuk. Ik heb veel aantekeningen met concrete handvatten voor een goede inbreng, interrupties en het voorbereiden van moties. Hele prettige sfeer ook. Super dat er zoveel ervaring is in de partij en bereidheid om die te delen!

Toelichting op de scholing

Politieke scholing is van wezenlijk belang voor elke politieke partij. Deze scholing wordt ontwikkeld vanuit het ideologische gedachtengoed van de sociaal-democratie. Welke waarden zijn voor ons leidend? En hoe pas je die toe in de dagelijkse praktijk van onze politici? In het scholingsaanbod heeft het CLB met met partijbestuur de afspraak gemaakt dat zij verantwoordelijk is om te zorgen voor een passend aanbod voor alle politieke functies op het lokale, regionale en provinciale niveau. Dit kan in de vorm van trainingsbijeenkomsten of in de vorm van netwerkbijeenkomsten of projecten zijn.

Onze leden hebben zich bij hun kandidaatstelling bereid verklaard om hieraan deel te nemen. Daar ligt ook de gedachte aan ten grondslag, dat het in onze partij vanzelfsprekend hoort te zijn dat je kennis deelt. Deze activiteiten worden zoveel mogelijk met ervaren politici (volksvertegenwoordigers en bestuurders) ontwikkeld, zowel in de voorbereiding als tijdens de uitvoering. Aan de basis ligt de vierjarige cyclus waar elke bestuurslaag mee te maken heeft.

Voor de verschillende bestuurlijke functies op het lokale niveau worden aparte oriëntatiebijeenkomsten georganiseerd.

In alle activiteiten wordt, net als bij de andere CLB activiteiten, de verbinding met de buitenwereld gezocht. Waar dit relevant is betrekken we extern deskundigen van binnen en buiten de partij. En als CLB nemen we deel in relevante overleggen met de andere politieke partijen.

Communicatie

Lokaal Bestuur & redactie

In 2021 verscheen de nieuwsbrief *Lokaal Bestuur* met uitzondering van de zomer- en kerstvakantie iedere week en in totaal 44 keer. De redactie is vijf keer digitaal bijeengekomen. Naast Jacqueline Kalk en Jan Erik Keman maakten Aukelien Jellema, Maarten Divendal, Rosalie Bedijn, Thomas de Groot, Elsbeth van Hijlckama Vlieg, Harun Keskin, Simon Deurloo en Ingrid Wolsing deel uit van de redactie. Tijdens de laatste vergadering van 2021 werd bovendien Wilma de Boer als nieuw redactielid verwelkomd.

Nieuwe website en statistieken Lokaal Bestuur

Op 2 maart is de nieuwe website van het CLB met succes gelanceerd. Ten opzichte van de oude website springen een aantal verbeteringen in het oog. Letterlijk: de vormgeving is weer up-to-date. Maar ook in meer figuurlijke zin is de website er met de zeer toegankelijke motiebank en makkelijk hanteerbare ledenlijst op vooruit gegaan. Beter dan voorheen kunnen leden hun beste moties, schriftelijke vragen en amendementen met elkaar delen. De ledenlijst wordt maandelijks ververs, zodat de laatste wisselingen worden meegenomen en de contactgegevens accuraat zijn.

De nieuwsbrief *Lokaal Bestuur* wordt via Mailchimp verzonden waardoor er meer ruimte is voor maatwerk. De intro's worden zelf geschreven en aangepast naar doelgroep. Op die manier is het veel beter mogelijk om met scherpe en aantrekkelijke stukjes lezers over te halen om door te klikken.

Dat de CLB-leden *Lokaal Bestuur* graag lezen blijkt uit de lezersstatistieken van het afgelopen jaar. Ook hierbij biedt Mailchimp meer mogelijkheden dan voorheen. Wij kunnen zien hoeveel leden en niet-leden *Lokaal Bestuur* openen, hoeveel mensen doorklikken en welk type artikelen populair is. Zo openen gemiddeld 55,5% van de leden de mailingen en klikte gemiddeld 12,6% van de leden door. Bij de niet-leden ligt dat gemiddelde met 45,5% openingen en 8,3% doorklikken iets lager. Ter vergelijking: volgens Mailchimp zelf worden politieke nieuwsbrieven gemiddeld door 33,6% van de ontvangers geopend en wordt er door 4,4% van de ontvangers doorgeklikt. In totaal opent 64% van alle ontvangers (leden en niet-leden) onze nieuwsbrief regelmatig, doet 13% dat soms en leest 19% zelden *Lokaal Bestuur*.

De best gelezen nieuwsbrief *Lokaal Bestuur: Overwinning bij herindelingen in Purmerend smaakt naar meer* verscheen op 28 november (29 november niet-leden) en werd in totaal door 61,5% van de leden (48,7% niet-leden) geopend en had een clickrate onder de leden van 21,4% (16% niet-leden). Absolute uitschieter in die nieuwsbrief waren de interviews met de lijsttrekkers van Purmerend, Dijk en Waard en nummer twee in het Land van Cuijk: 299 leden klikten vanuit de nieuwsbrief daar op door.

Overige activiteiten

Databank wethouders

Het CLB beheert de databank voor kandidaat-wethouders en andere politieke functies van de PvdA. Vertrokken bestuurders worden actief benaderd voor opname in deze pool.

Oriëntatiebijeenkomsten wethouderschap en burgemeesterschap

Veel partijgenoten dromen van het wethouderschap, maar hebben tegelijkertijd allerlei vragen: is het wel wat voor mij? Wat komt er allemaal op me af en wat is de impact op mijn privéleven? Om die vragen te beantwoorden organiseerde het CLB in juni twee bijeenkomsten. De eerste bijeenkomst ging over de brede vraag wat het betekent om wethouder te zijn. Welke competenties heb je nodig, wat zijn de kansen en bedreigingen en wat is je bestuursstijl? Tijdens de tweede bijeenkomst stond het wethouderssocialisme centraal. Ervaren (oud-)wethouders begeleidden de sessies. Vergelijkbare programma's worden aangeboden aan geïnteresseerden in het burgemeesterschap.

Burgemeesters

Binnen het CLB functioneert een burgemeesterswerkgroep o.l.v. Marieke Moorman die meedenkt over de inhoud en organisatie van de burgemeestersdag en bijeenkomst met de Tweede Kamerfractie. Deze groep is voor alle vragen, inclusief scouting, rondom het burgemeesterschap het eerste aanspreekpunt.

Overleggen bestuurdersverenigingen en ministerie van Binnenlandse Zaken

De bestuurdersverenigingen komen twee keer per jaar bijeen om ervaringen uit te wisselen en gezamenlijk op te trekken bij de discussies over de toekomst van het binnenlands bestuur, scholing en de positie van de belangenverenigingen en politieke partijen.

Netwerk weerbaar bestuur

Het CLB participeert in het netwerk weerbaar bestuur dat zich richt op de vergroting van de weerbaarheid van het openbaar bestuur, politici en ambtenaren in relatie tot criminaliteit, ondermijning en integriteit. Het netwerk valt onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken.

Overige overleggen binnen de PvdA

- Het CLB participeerde in het directeurenoverleg partijbureau en neveninstellingen
- De voorzitter van het CLB is adviserend lid van het partijbestuur en wordt in die rol bij afwezigheid vervangen door de secretaris
- En neemt ad hoc deel aan op onderwerp ingerichte overleggen

Activiteitenoverzicht 2021

Netwerk	Bijeenkomsten uitgevoerd	Omvang doelgroep	Bereik	Doelstelling	Resultaat
Statenleden	Appgroepen en netwerkbijeenkomsten	Statenleden (totaal 53)	Ca. 50	Kennis delen en ervaringen uitwisselen. Ontwikkeling relevante instrumenten (moties, schr. vragen). Afstemming met Kamerleden.	Het grootste deel van de Statenleden neemt deel aan één of meerdere appgroepen, waarin actief informatie wordt uitgewisseld. Daarnaast waren er in 2021 veel bijeenkomsten voor Statenleden in het kader van het project middenbestuur
Wethouders	Appgroepen en digitale bijpraatsessies	Wethouders (totaal ca. 110)	Ca. 100	Kennis delen en ervaringen uitwisselen. Afstemming met Kamerleden.	Het merendeel van de wethouders neemt deel aan één of meerdere appgroepen. Deze worden actief gebruikt om met elkaar te sparren en ervaringen uit te wisselen.
Wethouders	Bijpraatsessies	Wethouders (totaal ca. 110)	Ca. 50	Kennis delen en ervaringen uitwisselen.	Eens per maand is er een digitale bijpraatsessie voor de wethouders. De sessie staat telkens in het teken van een thema. Een wethouder die veel van het thema weet of er iets bijzonders mee doet, trapt af.
Fractievoorzitters G40	Appgroep en netwerkbijeenkomsten	Fractievoorzitters G4, G40	Ca. 35	Ervaringen en strategie uitwisselen, informatie delen.	Het netwerk fractievoorzitters G40 komt regelmatig bij elkaar om werkafspraken te maken, inhoudelijke thema's te bespreken en ervaringen uit te wisselen. In 2021 waren er twee digitale bijeenkomsten.

Gedeputeerden	Digitale bijeenkomsten	12	12	Ervaringen en strategie uitwisselen, informatie delen. Afstemming met Kamerleden.	De PvdA gedeputeerden zijn in 2021 vier keer digitaal bijeen gekomen om met elkaar af te stemmen op en kennis uit te wisselen over actuele onderwerpen.
Waterschappers	Netwerkbijeenkomsten	Leden van de waterschapbesturen (AB en DB, totaal 49)	Variërend van 15 tot 30 deelnemers per bijeenkomst.	Kennis delen en ervaringen uitwisselen, toegankelijk maken <i>best practices</i> , ontwikkeling van het rode gezicht in het waterschapsbestuur. Afstemming met Kamerleden.	De waterschappers zijn twee keer digitaal en een keer fysiek bij elkaar gekomen. De digitale bijeenkomsten stonden in het teken van klimaatadaptatie en landbouw. De fysieke bijeenkomst was een excursie naar Leidsche Rijn, die in het teken stond van het bijzondere watersysteem van het gebied.
Appgroepen		Verschillend	Verschillend	Kennis delen en ervaringen uitwisselen, snel kunnen schakelen op actuele onderwerpen	De appgroepen zijn zeer divers. Deze kunnen per functie of portefeuille worden ingericht. Ook kunnen appgroepen rond een Kamerlid worden ingericht om snel te kunnen schakelen. Deze appgroepen hebben een deel van de functie van de netwerken overgenomen.
Project middenbestuur	Digitale en bijeenkomsten	Alle CLB'ers die geïnteresseerd zijn in het middenbestuur, werkgroepen PvdA	Verschillend	Een nieuwe agenda vormen voor het middenbestuur.	Een projectgroep onder leiding van Gert-Jan Leerink en onder voorzitterschap van Jop Fackeldey denkt na over een nieuwe sociaal-democratische agenda voor het middenbestuur. Dit gebeurde tijdens bijeenkomsten van de projectgroep, maar ook tijdens digitale themasessies en expedities. In 2021 kwam de projectgroep drie keer bij elkaar, waren er vijf expertsessies en twee expedities (één digitaal en één fysiek).

Burgemeestersdag	Twee keer per jaar	Burgemeesters en CdK's (totaal 60)	Ca. 25 per bijeenkomst	Netwerken, ervaringen uitwisselen, verdieping op relevante thema's.	In september kwamen de burgemeesters in Dalfsen bijeen voor de burgemeestersdag op locatie. Vanwege de coronamaatregelen ging het burgemeestersdiner dit jaar niet door.
ALV	Eens per jaar	Alle CLB leden	25	Jaarlijkse Algemene Ledenvergadering.	De ALV vond plaats tijdens het Festival van het Binnenlands Bestuur
Festival van het Binnenlands Bestuur en Wibautlezing	Eens per twee jaar	Alle CLB leden	50 fysiek, daarnaast livestream	Tweejaarlijkse Festivaldag van het CLB met ruimte voor netwerken, informatie delen en ervaringen uitwisselen.	Door corona was het Festival dit jaar anders dan normaal. Alleen het ochtendgedeelte met de Wibautlezing door Marjolein Moorman en de presentatie van het onderzoek <i>Op de schouders van reuzen</i> ging door, het middagprogramma met de workshops verviel. Het Festival vond hybride plaats: er waren zo'n 50 mensen aanwezig op locatie, daarnaast was het programma te volgen via een livestream en later terug te kijken.
Masterclass financiën	Vijf bijeenkomsten	Raadsleden	16	Masterclass financiën voor raadsleden	Masterclass voor raadsleden. Tijdens vijf digitale bijeenkomsten onder leiding van Arie Teeuw werden deze raadsleden opgeleid tot de financieel specialist van hun fractie.
Workshops financiën	Twee bijeenkomsten	Raads- en commissieleden	Ca. 35 per bijeenkomst	Raads- en commissieleden grip geven op de kadernota en begroting.	In het voorjaar organiseerde het CLB met Arie Teeuw de workshop 'invloed uitoefenen op de kadernota' en in het najaar 'grip op de begroting'. Tijdens deze workshops krijgen raads- en commissieleden inzicht in de gemeentefinanciën en krijgen ze handvatten mee om hun eigen doelen te bereiken bij de behandeling van de kadernota en begroting.

Praktische workshops	Drie bijeenkomsten	Raads- en commissieleden	Ca. 40 per bijeenkomst	Raads- en commissieleden inspireren voor de laatste kadernota van de bestuursperiode	De kadernota is hét moment om piketpaaltjes te slaan en je wensen duidelijk te maken. In aanloop naar de laatste kadernota van deze raadsperiode, organiseerde het CLB ter inspiratie drie workshops over schulden en armoede, wonen en duurzaamheid. In de workshops kregen de deelnemers concrete tips en handvatten mee om aan de slag te gaan in de eigen gemeente.
Vragenuur	Twee bijeenkomsten	Raads- en commissieleden	Ca. 25 per bijeenkomst	Kennis en inspiratie opdoen	Een nieuw instrument voor kennisuitwisseling is het vragenuur. In 2021 werd er twee keer een vragenuur voor raadsleden georganiseerd, over onderwijs en wijkwerk. Deelnemers konden wethouders vragen stellen over hoe ze zaken in hun eigen gemeente kunnen aanpakken.
Menselijke maat	Twee bijeenkomsten	Alle CLB-leden	Ca. 50 in totaal	Bespreken van de vraag hoe wij als PvdA'ers de menselijke maat in de politiek zien	Op verzoek van de afdeling Beuningen organiseerde het CLB twee bijeenkomsten over de menselijke maat in de politiek. De eerste bijeenkomst was een discussiebijeenkomst om met elkaar na te denken over wat we nou verstaan onder de menselijke maat. De tweede bijeenkomst ging over de menselijke maat in de praktijk.
Regiotour 'Aan het stuur bij gemeenschappelijke regelingen'	Eén bijeenkomst	Raads- en commissieleden	Ca. 12	Raads- en commissieleden handvatten meegeven om grip te houden op gemeenschappelijke regelingen	De regiotour startte in 2020, de laatste workshop was in 2021. De workshop geeft raads- en commissieleden inzicht in gemeenschappelijke regelingen en welke sturingsmogelijkheden er zijn.

Jeugdzorg	Twee bijeenkomsten	Raads- en commissieleden, wethouders	Ca. 50 in totaal	Van elkaar leren over goede initiatieven in de jeugdzorg, in gesprek over de gesloten jeugdzorg	<p>Tijdens de jeugdzorgmarkt gingen CLB'ers met elkaar in gesprek over goede initiatieven op het gebied van de jeugdzorg. Raadsleden en wethouders konden informatie ophalen en vragen stellen. Naar aanleiding hiervan is er door het CLB daarna nog de nodige verdiepende informatie rondgestuurd.</p> <p>In het najaar organiseerde het CLB een bijeenkomst voor wethouders en raadsleden over de gesloten jeugdzorg. Hoe zorgen we ervoor dat er straks geen kinderen meer in de gesloten jeugdzorg terecht komen?</p>
Inspiratiesessies	Twee bijeenkomsten	Alle CLB-leden	350 in totaal		Er vonden twee inspiratiesessies plaats, over volkshuisvesting en de geschiedenis van de sociaal-democratie (dit college was tevens de afsluitende bijeenkomst van de eerste fase van de Jan Schaperleergang).
Masterclass debatteren	Eén bijeenkomst	Raadsleden	8	Vorbereiden op de algemene beschouwingen	De algemene beschouwingen zijn het belangrijkste politieke moment van het jaar. Hoe zet je een vlammend betoog neer tijdens de algemene beschouwingen? Om fractievoorzitters daarmee te helpen, organiseerde het CLB met Peter van Heemst een masterclass als voorbereiding op de algemene beschouwingen.
Regiotour omgaan met	Vier bijeenkomsten	Lijsttrekkers	Ca. 10 per bijeenkomst	Vorbereiden op de verkiezingsdebatten, leren hoe om te gaan met lokale en populistische partijen	Het aantal lokale en populistische partijen neemt toe. Hoe ga je daar als PvdA-lijsttrekker mee om?

lokale politieke partijen	(twee in 2021, twee in 2022)				Die vraag stond centraal tijdens de regionale lijsttrekkerstrainingen met Peter van Heemst.
Waterstof	Eén bijeenkomst	Statenleden en gedeputeerden	20	Met elkaar in discussie over de rol van waterstof in de energietransitie	Op verzoek van de Noord-Hollandse Statenfractie organiseerde het CLB een netwerkbijeenkomst voor Statenleden en gedeputeerden over waterstof. Welke rol kan waterstof in de energietransitie spelen en hoe kom je als provincie tot een waterstofstrategie? Tijdens de bijeenkomst werden kennis en ervaringen uitgewisseld. William Moorlag sloot aan vanuit de Tweede Kamer, Mohammed Chahim vanuit het Europees Parlement.
Jan Schaperleergang, fase 1	Vier bijeenkomsten	Partijgenoten die het raadslidmaatschap overwegen	700 deelnemers	Partijgenoten helpen bij de afweging maken of het raadslidmaatschap wat voor hen is	Het CLB verzorgde de inhoud voor de eerste fase van de Jan Schaperleergang: de handleiding voor de organisatie en de reader voor de deelnemers. De gewesten verzorgden de uitvoering. Het CLB dacht met de gewesten mee over geschikte trainers en was aanwezig bij de overleggen met de opleidingscoördinatoren. De laatste bijeenkomst van de leergang werd door het CLB georganiseerd en was een college over de geschiedenis van de sociaal-democratie, gegeven door Ruud Koole.
Jan Schaperleergang, fase 2	Drie bijeenkomsten	Kandidaat-raadsleden	300 deelnemers	Kandidaat-raadsleden voorbereiden op het raadslidmaatschap	Net als tijdens de eerste fase, zorgde het CLB voor de inhoud van de leergang en dachten we met de gewesten mee over geschikte trainers. De derde bijeenkomst (vond plaats in januari 2022) – een college over debatteren door Julia Wouters – werd door het CLB georganiseerd.

Oriëntatiebijeenkomst wethouderschap	Twee bijeenkomsten	Partijgenoten die het wethouderschap overwegen	40 deelnemers	Partijgenoten die het wethouderschap overwegen helpen om de keuze te maken of het wat voor hen is	Veel partijgenoten dromen van het wethouderschap, maar hebben tegelijkertijd allerlei vragen over wat het inhoudt en wat er op je afkomt. Daarom organiseerde het CLB in juni twee bijeenkomsten voor partijgenoten die geïnteresseerd zijn in het wethouderschap. De eerste bijeenkomst ging over de brede vraag wat het betekent om wethouder te zijn. Tijdens de tweede bijeenkomst stond het wethouderssocialisme centraal. Ervaren (oud-)wethouders begeleidden de sessies
Op maat training	Vraagafhankelijk	CLB-leden	Diverse fracties	Fracties door een op maat training op weg helpen met het fractiewerk, de onderlinge samenwerking en externe profilering.	Verschillende fracties hebben gebruikt gemaakt van dit (digitale) aanbod.
Bestuursvergadering	Vier keer	CLB-bestuursleden			Het CLB-bestuur vergaderde vier keer in 2021.
Onderzoek wethouderssocialisme	28 diepte interviews, drie groepsgesprekken, drie klankbordbijeenkomsten	Zittende wethouders, inspiratie voor nieuwe wethouders 2022-2026	Gesproken met 37 zittende wethouders en twee oud-wethouders	Onderzoeken hoe het wethouderssocialisme er anno 2021 uitziet	De onderzoeksresultaten van de 28 interviews en drie groepsgesprekken zijn gebundeld in de publicatie <i>Op de schouders van reuzen</i> . Tijdens het Festival van het Binnenlands Bestuur werd dit gepresenteerd. Het onderzoek is verspreid aan alle wethouders, te raadplegen via de website en alle nieuwe wethouders krijgen het toegestuurd na de verkiezingen. Tijdens het onderzoek werd het CLB bijgestaan door een klankbordgroep bestaande uit Bert

					Otten, Loes Ypma en Otwin van Dijk. De klankbordgroep kwam drie keer bij elkaar.
Lokaal Bestuur	44 online edities	CLB-leden, landelijke PvdA-volksvertegenwoordigers, PvdA-partijbureau, landelijke media en losse abonnees	Alle CLB leden, Kamerleden en medewerkers Partijbureau en zo'n 1500 losse abonnees	Informeren van lezers over activiteiten van het CLB, (politieke) ontwikkelingen in het lokaal bestuur (gemeente, provincie, waterschap), gevolgen van landelijke maatregelen voor lokaal bestuur en agenderen van urgente sociaaldemocratische kwesties.	<i>Lokaal Bestuur</i> verschijnt wekelijks, behalve in het zomer- en het kerstreces. De nieuwsbrief wordt goed gelezen, zo'n 50 à 60% van de ontvangers opent elke week de nieuwsbrief.
Redactievergadering Lokaal Bestuur	Vier per jaar Appgroep	Acht redactieleden (alle bestuurslagen vertegenwoordigd)	n.v.t.	Inhoudelijke bespreking van afgelopen edities, ideeënwisseling over nieuwe artikelen en koers de nieuwsbrief.	Gerealiseerd.

Bijlage 1: Toelichting op de capaciteit:

- 1 fte heeft bij de PvdA een omvang van 35 uur. In 2021 zijn er 3 fte het hele jaar in dienst geweest. Dit komt neer op $(3 \times 35 \text{ uur}) \times 52 \text{ weken} = 5.460 \text{ uur}$. Daarnaast waren er twee projectmedewerkers, die elk 0,46 fte werkten. Dit komt neer op $(2 \times 16 \text{ uur}) \times 52 \text{ weken} = 1.664 \text{ uur}$. Het bruto aantal beschikbare uren in 2021 was $5.460 + 1.664 = 7.124 \text{ uur}$ totaal.
- Op deze bruto-uren wordt het aantal vakantie- en verlofuren in mindering gebracht. 1 fte heeft 175 uur vakantierecht. In 2021 zijn er zeven feestdagen⁴ = 49 uur. Op het aantal bruto-uren wordt daarom de vakantie-uren in mindering gebracht: $(3 \times 175 \text{ uur}) + (2 \times 80,5) = 686 \text{ uur}$ totaal. Daarnaast worden de feestdagen in mindering gebracht en $(5 \times 49 \text{ uur}) = 245 \text{ uur}$. Bij elkaar opgeteld maakt dit een totale mindering van 931 uur op het bruto aantal uren.
- De dagen tussen kerst en oud en nieuw zijn verplicht vrij, voor rekening van de werkgever (cao-afspraken). In 2021 betrof dit vijf dagen. Dat komt neer op een totaal aantal uren van $3 \times 35 \text{ uur} = 105 \text{ uur}$ (vaste medewerkers) + $2 \times 16 \text{ uur} = 32 \text{ uur}$ (projectmedewerkers) = 137 uur.

Dit betekent dat er 6.056 uur beschikbaar was voor de uitvoering van het CLB-werkplan 2021.

De realisatie:

Activiteit	Planning 2021	Realisatie 2021
Eindredactie <i>Lokaal Bestuur</i> en inhoud	900	822,5
Website (communicatie en onderhoud)		574,5
Netwerken, inclusief wethouders en burgemeesters	900	425,5
Advies	100	261,5
Werkgroepen en projecten	100	81
Intern overleg PvdA (SGS, direct. ov., VZ)	100	101
Intern overleg CLB	200	559
Bestuur	100	53,5
Actualiteit/ad hoc activiteiten	500	244
Scholing	973	746
Onderzoek	300	1520
Ledenadministratie	100	62,5

⁴ Te weten: nieuwjaarsdag, Tweede Paasdag, Koningsdag, Dag van de Arbeid, Bevrijdingsdag, Hemelvaart en Tweede Pinksterdag. De Kerstdagen vielen in het weekend.

Secretariaat	300	194
Alg leiding		70,5
Kommer en kwel	100	27,5
Subtotaal	4673	5888,5
Ziek		343,5 ⁵
Verlof		585
Buitengewoon verlof		14
Feestdagen		230
Subtotaal		1172,5
Totaal		7058⁶

⁵ Het verzuimpercentage wordt veroorzaakt door corona en langdurig herstel.

⁶ De afwijking in het aantal gerealiseerde uren t.o.v. het aantal beschikbare uren komt o.a. door het meenemen van verlofuren van 2021 naar 2022.